

СТАНОВИЩЕ

по конкурса за академичната длъжност „доцент”, обявен за нуждите на секция „Средновековна история” в Института за исторически изследвания на БАН, с единствен кандидат гл. ас. д-р Сашка Георгиева

В настоящия конкурс за доцент гл. ас. д-р Сашка Георгиева, едно вече утвърдено в българската медиевистика име, участва с две монографии и 33 студии, статии и рецензии, публикувани или приети за печат в български и чуждестранни периодични издания и сборници. Повечето от тези съчинения попадат в две безусловно свързани помежду си, но в същото време напълно „автономни” и изискващи съвсем различен подход проблемно-тематични полета – история на жените и пола и история на династическите бракове, на които авторката е посветила отделни монографии. От съображения за краткост в моето становище ще се спра именно на тези две монографии, тъй като те се явяват до голяма степен синтез на творчеството на д-р Георгиева и дават ясна представа както за конкретните ѝ академични постижения, така и за качествата ѝ на изследовател.

По-ранната монография, озаглавена *„Жената в българското средновековие”* (2011), представлява първото по рода си комплексно проучване на историята на жените у нас от езическите времена до края на Второто българско царство. Трудът впечатлява по много начини. Преди всичко, той респектира не само с внушителната си изворова база, но и с пъстротата на привлечените източници, сред които, наред с писмените свидетелства от различен произход и жанр, фигурират още паметници на средновековното изобразително изкуство, археологически находки и др. Още по-забележително обаче е умението на авторката да „подчини”, организира и проблематизира този разнолик и обемен материал така, че да постигне оптимален резултат. И наистина, тръгвайки от „идеалното” (т.е. от възгледите за жената първо през езическата, а после и през християнската епоха), преминавайки през нормативното (т.е. през анализ на правното положение на жената) и завършвайки с реалното (т.е. с фиксираното в източниците действително присъствие на жените в обществено-политическия живот), Сашка Георгиева успява да пресъздаде една цялостна картина за мястото и ролята на жената в средновековна България.

Като човек, който също се е занимавал с история на жените, и то в пред-модерната епоха, добре разбирам специфичните трудности при този вид занимания. От една страна, изследователят непрекъснато трябва да държи сметка за дихотомииите „мъжко-женско“, „нормативно-реално“, „социални върхове-социални низини“ и пр., но от друга страна в много случаи това се оказва обективно невъзможно поради фрагментарността, двусмислеността, а понякога и абсолютното мълчание на източниците по ред въпроси, засягащи битието на жените. Тази невъзможност, на свой ред, поставя историка в една твърде некомфортна позиция, от която той се опитва да излезе с помощта на различни, не винаги най-коректни от научна гледна точка прийоми. За чест на д-р Георгиева трябва да кажа, че тя не се е поддала на изкушението да прибегва до подобни прийоми. При нея няма да видим нито „сврхинтерпретации“ и „дописване“ на изворите, нито механично проектиране върху българските средновековни жени на онова, което се знае за жените в средновековна Византия или Сърбия например. Силата на авторката е в способността ѝ да изтръгне максималното от релевантните на темата ѝ и в голямата си част уж вече добре проучени източници, което пък ѝ позволява да достигне до свежи и оригинални наблюдения, както и до солидно обосновани корекции на някои доскоро господствали в историографията становища.

Ако първото монографично изследване на Сашка Георгиева може да се отнесе най-вече към сферата на социо-културната история, то с втората си монография (всъщност неин хабилизационен труд) *„Брачната дипломация на средновековните български владетели“* (2017) тя се потапя дълбоко във водите на политико-дипломатическата история. С присъщия ѝ стремеж към изчерпателност, Георгиева разглежда практически всички известни до ден днешен височайши брачни споразумения с външно-политически характер – както осъществените, така и онези, които са останали нереализирани, при това не само по основните за средновековна България византийско и сръбско „направление“, но и по всички останали международни „направления“. И тук, както и в предходната си монография, авторката борави внимателно с източниците, на много места предлага нов прочит и лансира свои хипотези, но не спестява аргументите „против“ едно или друго свое допускане, като в този смисъл демонстрира безукорна интелектуална честност. В книгата са направени

важни просопографски приноси, уточнена и коригирана е хронологията на редица събития и аргументирано са опровергани някои битуващи и в популярната, и в научната литература митове, като например този за българо-руски династически бракове през Средновековието. Като много стойностен оценявам статистическия анализ на данните, предложен в края на труда, чрез който авторката придава още по-голяма плътност на своите изводи както относно разнообразните политически цели, преследвани посредством династическите бракове, така и относно „профила“ на брачните партньори от гледна точка на техния произход и степента им на родство с владетеля. При цялата тази пълнота и скрупульозност на изследването, основното заключение – за брачната дипломация като едно изключително ефективно политическо оръжие на средновековната българска държава и владетел – звучи повече от убедително.

Умишлено спестявам някои наистина съвсем дребни мои въпроси или бележки към отделни твърдения в текстовете на д-р Георгиева, защото те по никакъв начин не са в състояние да накърнят категорично положителното ми мнение за нейната работа. Смятам, че научната продукция на д-р Сашка Георгиева я представя като един стопорцентрово изграден изследовател със значими достижения, широк диапазон и висок потенциал – изследовател, който отдавна и без каквито и да било уговорки е заслужил титлата/длъжността/ „доцент“. Затова с пълна увереност и с радост ще гласувам тази титла да ѝ бъде присъдена.

3 декември 2017 г.,

София

Доц. д-р Олга Тодорова: